

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

COMPREHENSIVE APPROACH TO DETERMINING THE ESSENCE OF THE FINANCIAL STABILITY OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE

УДК 336.1

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.45-14>

Федоренко І.А.

д.е.н., професор,
професор кафедри
міжнародного бізнесу та фінансів
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Верещак В.О.

магістрант
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Яцишина А.О.

магістрант
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Fedorenko Irina

National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute"

Vereshchak Vita

National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute"

Yatsyshena Anastasia

National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute"

У статті проаналізовано проблему пошуку сучасного підходу до обґрунтованого фінансово-економічного визначення сутності фінансової стійкості промислового підприємства. Визначено значення фінансової стійкості для окремих господарюючих суб'єктів, а також для економіки країни, отже, фінансова стійкість промислового підприємства відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні сталого розвитку як окремих промислових підприємств, так і суспільства загалом. На основі аналізу наявних досліджень провідних учених сформовано визначення категорії «фінансова стійкість», яке відповідає сучасним вимогам, що висувуються промисловим підприємствам України. Виявлено основні ознаки поняття фінансової стійкості, які притаманні фінансовій стійкості промислового підприємства та дають змогу розкрити її фінансово-економічну сутність. Показано взаємозв'язок між видами стійкості промислового підприємства. На основі проведеного дослідження побудовано універсальний, ефективний та дієвий комплексний підхід до визначення фінансової стійкості промислового підприємства України, базою якого є абсолютні та відносні показники оцінювання фінансової стійкості.

Ключові слова: комплексний підхід, моніторинг, промислове підприємство, стратегія, фінансова стійкість, фінансовий стан.

В статті проаналізована проблема пошука сучасного підходу к обоснован-

ному фінансово-економічному определению сущности финансовой устойчивости промышленного предприятия. Определено значение финансовой устойчивости для отдельных хозяйствующих субъектов, а также для экономики страны, итак, финансовая устойчивость промышленного предприятия играет чрезвычайно важную роль в обеспечении устойчивого развития как отдельных промышленных предприятий, так и общества в целом. На основе анализа существующих исследований ведущих ученых сформировано определение категории «финансовая устойчивость», которое соответствует современным требованиям, предъявляемым промышленным предприятиям Украины. Выявлены основные признаки понятия финансовой устойчивости, которые присущи финансовой устойчивости промышленного предприятия и позволяют раскрыть ее финансово-экономическую сущность. Показана взаимосвязь между видами устойчивости промышленного предприятия. На основе проведенного исследования построен универсальный, эффективный и действенный комплексный подход к определению финансовой устойчивости промышленного предприятия Украины, базой которого являются абсолютные и относительные показатели оценивания финансовой устойчивости.

Ключевые слова: комплексный подход, мониторинг, промышленное предприятие, стратегия, финансовая устойчивость, финансовое состояние.

The article analyzes the problem of finding a modern approach to the financial and economic definition of the essence of the financial stability of an industrial enterprise. In recent years, almost all industrial enterprises of Ukraine operate in a changing environment. For their effective and stable operation and financial and economic development, it is necessary, to constantly analyze financial stability. Thus, industrial enterprises that use information systems for effective management of financial stability can be sure that even in the unfavorable economic and political situation in the country they will be able to continue their work at the expense of their own reserves. It is revealed that the achievement of a stable financial condition of an industrial enterprise on the basis of effective capital management and movement of funds allows stable development in the existing market conditions of Ukraine in the long term. It is proved that the problem of financial stability management of industrial enterprises operating in the market economy of Ukraine is one of the most important not only financial but also General economic problems. The value of financial stability of individual economic entities for the economy and society as a whole is composed of its value for each individual element of the system. Based on the analysis of existing studies by leading scientists, the definition of the category of financial stability, which meets the modern requirements of industrial enterprises of Ukraine, is provided. The main features of the concept of financial stability, which is inherent in the financial stability of an industrial enterprise and allows revealing its financial and economic essence. It is proved that all types of financial stability of an industrial enterprise are interrelated and in the context of ensuring the effectiveness of activities on a strategic scale should become objects of constant monitoring by the management personnel of the industrial enterprise. It is concluded that only a comprehensive approach to the definition of financial stability, which is expressed by a system of relative and absolute indicators, will allow for its effective and efficient assessment for industrial enterprises in the changing environment of Ukraine

Key words: integrated approach, monitoring, industrial enterprise, strategy, financial stability, financial condition.

Постановка проблеми. Протягом останніх років практично всі промислові підприємства України працюють в мінливих умовах зовнішнього середовища. Для їх ефективною та стабільною роботи й фінансово-економічного розвитку необхідно насамперед постійно проводити аналіз фінансової стійкості. Завдяки цьому промислові підприємства, які використовують інформаційні системи ефективного управління фінансовою стійкістю, можуть бути впевнені в тому, що навіть за несприятливої економічної та політичної ситуації в країні

вони зможуть продовжити свою роботу за рахунок власних резервів.

У зв'язку з цим дослідження питань організації заходів забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання та обґрунтування підходу до її визначення й управління як головного чинника впливу на ефективність функціонування фінансової системи промислового підприємства зумовлює актуальність та доцільність проведення дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми визначення та оцінювання фінансової

стійкості промислового підприємства досліджували безліч вчених-економістів, як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема Л.М. Кремень [3], Ю.С. Цал-Цалко [10], Г.В. Савицька [7], А.І. Ковальова [2], О.В. Павловська [5], І.О. Бланк [1], С.О. Тульчинська [9], І.В. Саух [8], М.В. Максимова [4], А.М. Поддєрьогін [6]. У результаті проведених досліджень вченими розроблені сучасні основи аналізу фінансової стійкості промислового підприємства, які забезпечують найбільш об'єктивні результати аналізу його діяльності. Однак слід відзначити, що в роботах нема єдиного підходу до визначення економічної сутності категорії фінансової стійкості.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні сутності фінансової стійкості, підходів до її оцінювання, а також ролі фінансової стійкості в забезпеченні стабільного функціонування промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий стан промислового підприємства – це одна з найважливіших характеристик його фінансово-економічної та виробничої діяльності. Під фінансовим станом промислового підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Фінансова стійкість посідає центральне місце в комплексному дослідженні фінансового стану промислового підприємства [1].

Треба відзначити, що проблема управління фінансовою стійкістю промислових підприємств, що працюють у ринковій економіці України, належать до найбільш важливих не тільки фінансових, але й загальноекономічних проблем. Значення фінансової стійкості окремих господарюючих суб'єктів для економіки й суспільства загалом складається з його значення для кожного окремого елемента цієї системи.

1) Для держави в особі податкових та інших органів аналогічного призначення вона є своєчасною та повною сплатою промисловим підприємством усіх податків і зборів до бюджетів різних рівнів. Від цього залежить виконання дохідної частини бюджету. Інакше внаслідок скорочення видаткової частини бюджету держава й місцеві органи влади не зможуть повною мірою реалізувати свої функції та виконувати зобов'язання, що, зрештою, може привести до різних негативних наслідків на державному та регіональному рівнях.

2) Для позабюджетних фондів, які утворені державою, вона є своєчасним та повним погашенням наявної заборгованості з відрахувань у ці фонди. Невиконання промисловими підприємствами своїх зобов'язань (фонди утворені переважно за рахунок коштів цих підприємств) може спричинити порушення в їх роботі, зокрема щодо

виплати пенсій, допомоги по догляду за дітьми, допомоги по безробіттю.

3) Для працівників промислового підприємства та інших зацікавлених осіб вона є своєчасною та повною виплатою заробітної плати, забезпеченням додаткових робочих місць. Стійке фінансове становище є для працівників підприємства гарантією своєчасної виплати заробітної плати. Крім того, збільшення доходів підприємства приводить до збільшення фондів споживання, отже, до поліпшення матеріального благополуччя працівників підприємства. Також стабільне функціонування підприємства, його розвиток забезпечують створення додаткових робочих місць, що дуже важливо в умовах зростання безробіття.

4) Для споживачів, замовників продукції, робіт, послуг вона є стабільним функціонуванням, виконанням договірних умов. Невиконання промисловими підприємствами своїх зобов'язань може стати причиною не тільки виробничої, але й фінансово-економічної кризи у покупців та замовників з негативними наслідками.

5) Для постачальників та підрядників вона є своєчасним і повним виконанням зобов'язань. Для них ці моменти надзвичайно важливі, тому що їхній дохід від основної діяльності формується з надходжень з боку покупців та замовників.

6) Для комерційних банків, які обслуговують підприємство, вона є своєчасним та повним виконанням зобов'язань згідно з умовами кредитного договору. Невиконання цих умов та неплатежі за виданими позиками можуть привести до збоїв у функціонуванні банків та банківської системи України загалом.

7) Для власників промислового підприємства вона є прибутковістю, величиною прибутку, спрямованою на виплату дивідендів. Отже, значення фінансової стійкості проявляється як фактор, що визначає його прибутковість та стабільність у майбутньому.

8) Для інвесторів (зокрема, потенційних) вона є вигідністю та ступенем ризику вкладень у промислове підприємство. Чим більш стійке у фінансовому аспекті підприємство, тим менш ризиковані й більш вигідні інвестиції в нього.

Вищесказане дає змогу зробити висновок, що фінансова стійкість промислового підприємства відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні сталого розвитку як окремих промислових підприємств, так й суспільства загалом.

Однак слід відзначити, що у кожного науковця свій підхід до визначення сутності фінансової стійкості. Наприклад, Л.М. Кремень вважає, що фінансова стійкість передбачає здатність системи протистояти зовнішнім факторам впливу [3]. Ю.С. Цал-Цалко визначає її як стан активів промислового підприємства, що гарантує йому достатню платоспроможність [10]. Г.В. Савицька стверджує, що фінансова стійкість – це здатність суб'єкта

господарювання функціонувати й розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому й внутрішньому середовищі, яке змінюється, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах припустимого рівня ризику [7]. А.І. Ковальов та В.П. Привалов вважають, що вона є фінансовою незалежністю промислового підприємства, тобто здатністю маневрувати власними коштами, достатньою фінансовою забезпеченістю безперебійного процесу діяльності [2]. О.В. Павловська та Т.О. Фролова надають таке трактування: фінансова стійкість – це відображення стабільного перевищення доходів над витратами, що забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки їх ефективному використанню сприяє безперервному процесу виробництва й реалізації продукції [5].

Отже, на основі думок провідних вчених-економістів можна зробити висновок, що фінансова стійкість промислового підприємства – це властивість цього підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги та здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності промислового підприємства, але й функціонувати та розвиватися.

Дослідники [3; 6; 7; 9] виділяють різні види стійкості промислового підприємства, об'єднані за характерними ознаками. Фінансову стійкість промислового підприємства як головного компонента загальної стійкості ототожнюють зі стабільним розвитком підприємства загалом та пов'язують з його економічною безпекою. Отже, на рис. 1 виділимо шість основних ознак поняття фінансової стійкості, які найбільш повно характеризують цю категорію.

Дослідимо вищенаведені ознаки фінансової стійкості, які представлені на рис. 1.

1) Фінансова стійкість забезпечує стабільність діяльності промислового підприємства, як це зазначено в роботі О.Н. Волкової та В.В. Ковальова [2].

Вони стверджують, що у довгостроковій перспективі стійкість промислового підприємства обумовлюється його стабільним фінансовим станом, інвестиційним кліматом, виробничим процесом.

2) Фінансова стійкість промислового підприємства гарантує збереження його платоспроможності та кредитоспроможності. Раціональна структура капіталу промислового підприємства дає змогу вчасно сплачувати за борговими зобов'язаннями, при цьому діяльність підприємства може розширюватися за рахунок позикових кредитних ресурсів. Отже, фінансово стійке промислове підприємство має переваги перед іншими суб'єктами господарювання щодо отримання кредитних ресурсів, інвестиційних коштів, підбору постачальників сировини, персоналу тощо. Також фінансову стійкість пов'язують з іншими аспектами фінансового стану промислового підприємства, що є логічним з огляду на сутність цієї категорії, а саме з рентабельністю діяльності, інвестиційною привабливістю, ліквідністю балансу [9].

3) Для того щоби промислове підприємство стабільно розвивалося, потрібно підтримувати фінансову стійкість за будь-яких ринкових коливань, циклічності діяльності, тобто в умовах ризикових ситуацій, що доводять у своїх роботах С.О. Тульчинська [9], С.О. Кириченко [9], С.Н. Аларіки [9], Г.В. Савицька [7] та інші дослідники. У наукових працях визначається, що стійкість має підтримуватися в рамках припустимого ризику, тобто ризику, який можна передбачити заздалегідь.

4) Фінансова стійкість реалізується на довгострокову перспективу. Ця ознака є одною з важливіших основ існування будь-якого промислового підприємства, тому що стратегічне планування та прогнозування є головними факторами стабільної роботи підприємства на ринку [4].

5) Наступною ознакою фінансової стійкості, яка перетинається з попередньою, є вміння підтримувати стабільність в умовах зміни внутрішнього й зовнішнього середовища [6]. Вкрай важливими

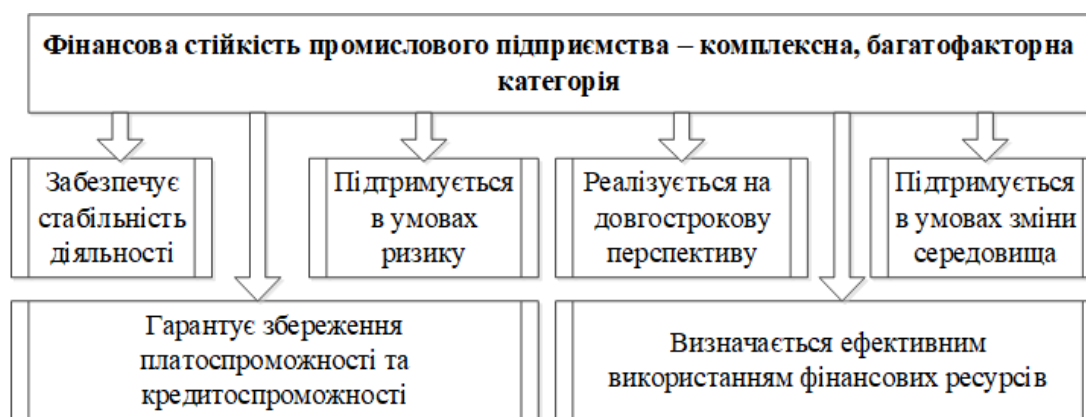

Рис. 1. Основні ознаки фінансової стійкості промислового підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 3; 7; 10]

є адаптація до негативної дії факторів у динамічному оточенні, вміння вчасно їх прогнозувати, пристосовуватися до нових господарських реалій, особливо в умовах кризи України (економічної, фінансової, політичної тощо).

б) Фінансова стійкість визначається ефективним використанням фінансових ресурсів промислового підприємства. Важливість цієї ознаки полягає в тому, що від ефективності розподілу та використання цих ресурсів залежить реалізація розширеного відтворення, бізнес-проектів, програм розвитку, тобто все фінансове положення промислового підприємства у перспективі [8].

Треба відзначити, що всі види стійкості тісно пов'язані між собою, наприклад кадрова та інформаційна (забезпеченість промислового підприємства комп'ютерною технікою) стійкість є структурними елементами економічної стійкості. Виявимо взаємозв'язок між видами стійкості промислового підприємства та представимо його на рис. 2.

Як видно з рис. 2, виробнича стійкість промислового підприємства, яка забезпечується безперебійністю операційної діяльності промислового підприємства, ступенем використання виробничої потужності, наявністю постійних замовлень на продукцію, що випускається, значною мірою залежить від таких видів стійкості промислового підприємства, як організаційна, техніко-технологічна, інвестиційна

й інноваційна, оскільки ці види стійкості визначають ефективність виробничого процесу й здатність конкурувати в ринкових умовах. Техніко-технологічна стійкість залежить від необхідності й доцільності оновлення виробничих основних фондів на певній стадії розвитку промислового підприємства тощо.

Зазначимо, що в контексті фінансово-економічної категорії фінансова стійкість виражається системою відносних та абсолютних показників. Наявні методики аналізу фінансової стійкості підприємства передбачають проведення досліджень у декілька етапів. Залежно від завдань аналізу й тлумачення поняття «фінансова стійкість» порядок розрахунку показників у різних літературних джерелах [2; 3; 7] різниться. Зобразимо різні підходи до фінансового визначення фінансової стійкості промислового підприємства на рис. 3.

Висновки з проведеного дослідження.

На підставі проведеного дослідження визначено, що фінансова стійкість промислового підприємства – це характеристика фінансового стану промислового підприємства, що впливає на всі сфери його діяльності задля забезпечення реалізації стратегій його розвитку. Виявлено, що досягнення стійкого фінансового стану промислового підприємства на основі ефективного управління капіталом та рухом коштів дає змогу стабільно розвиватися в наявних ринкових умовах України

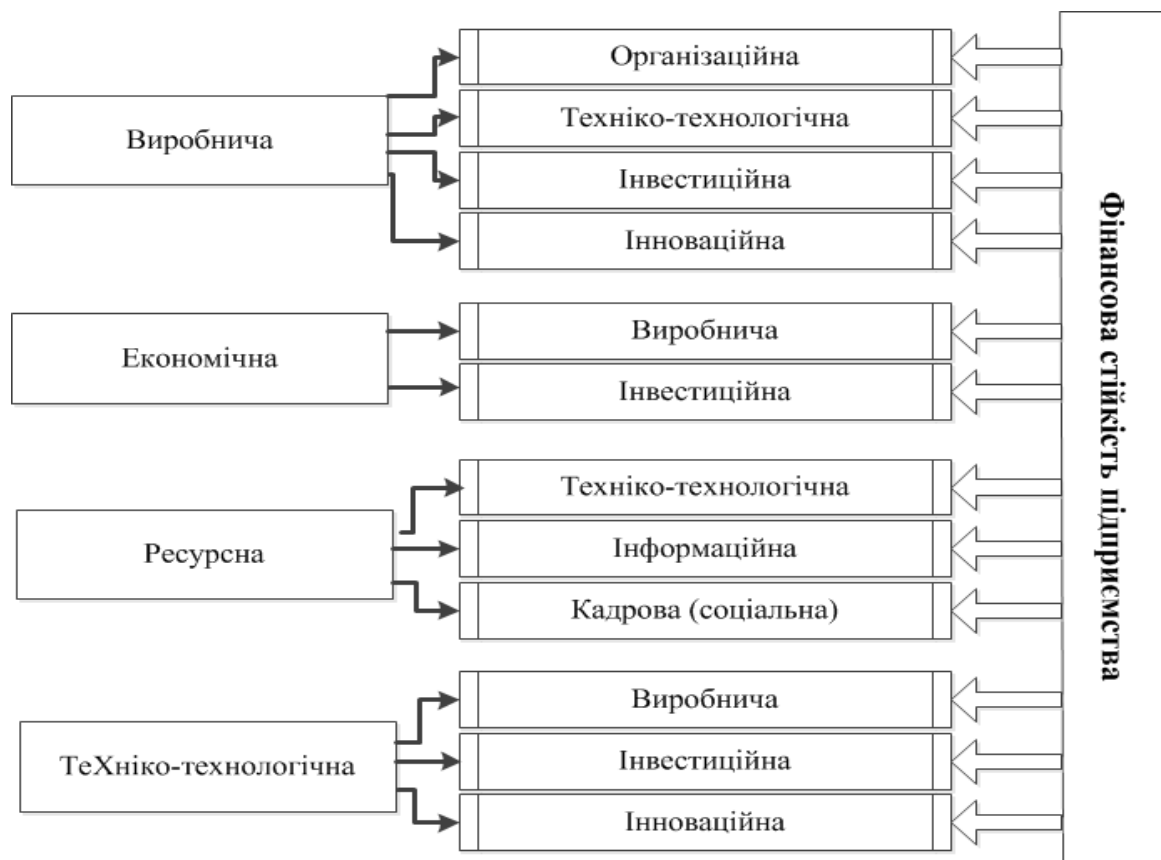

Рис. 2. Взаємозв'язок видів стійкості промислового підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [1]

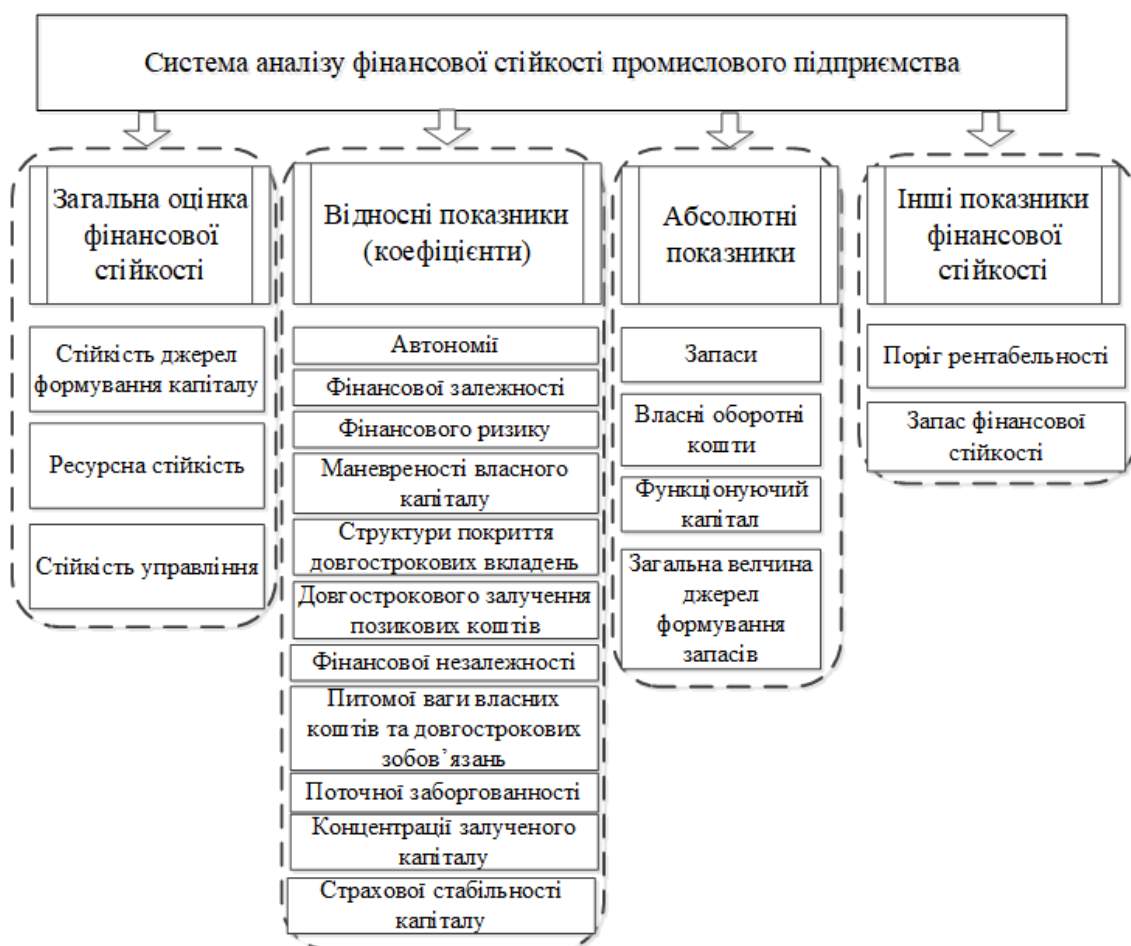

Рис. 3. Комплексний підхід до визначення фінансової стійкості промислового підприємства України

Джерело: розроблено авторами на основі [5; 8]

у довгостроковій перспективі. Визначені та згруповані основні ознаки, які притаманні фінансовій стійкості промислового підприємства, що дало змогу виявити її глибинні фінансово-економічні зв'язки. Доведено, що всі види фінансової стійкості промислового підприємства взаємопов'язані та в контексті забезпечення ефективності діяльності у стратегічному масштабі повинні стати об'єктами постійного моніторингу з боку управлінського персоналу промислового підприємства. Зроблено висновок про те, що тільки комплексний підхід до визначення фінансової стійкості, який виражено системою відносних та абсолютних показників, дасть змогу проводити її ефективно та дієво оцінювання для промислових підприємств в мінливих умовах зовнішнього середовища України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк І.О. Основи фінансового менеджменту : підручник. Київ : Київський національний торгово-економічний університет, 2012. 476 с.
2. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебник. Москва : ТК Велби, 2012. 424 с.

3. Кремень В.М., Щепетков С.Я. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 107-115.

4. Максимова М.В., Чередниченко Д.С. Теоретичні підходи до формування системи показників оцінки прибутку підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7229> (дата звернення: 23.09.2019).

5. Павловська В.О., Питуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : КНЕУ, 2017. 592 с.

6. Поддєрьогін А.М., Наумова Л.Ю. Фінансова стійкість підприємств в економіці України : монографія. Київ : КНЕУ, 2013. 184 с.

7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2015. 662 с.

8. Саух І.В., Виговський В.Г. Аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7210> (дата звернення: 23.09.2019).

9. Тульчинська С.О., Кириченко С.О., Аларікі С.Н. Фінансова стійкість як складова економічної ефективності підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6215> (дата звернення: 23.09.2019).

10. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2012. 359 с.

REFERENCES:

1. Blank I.O. (2012) *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Fundamentals of Financial Management]. Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. (in Ukrainian).
2. Kovalev V.V. (2012) *Analyz khoziaistvennoi deiatelnosti predpriyatiya* [Analysis of business activity of the enterprise]. Moscow : TK Velby. (in Russian).
3. Kremen' V.M., Shhepetkov S.Ya. (2014) Ocynuvannya finansovoyi stijkosti pidpry'emstva [Evaluation of financial stability of the enterprise]. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 1, pp. 107-115.
4. Maksimova M.V., Cherednichenko D.S. (2019) Teoretychni pidkhody do formuvannja systemy pokaznykiv ocinky prybutku pidpry'emstva [Theoretical approaches to forming the system of enterprise performance measures]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy], vol. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7229> (accessed 23 September 2019).
5. Pavlovska V.O., Prytuliak N.M., Nevmerzhytska N.Yu. (2017) *Finansovyi analiz* [Financial Analysis]. Kyiv : KNEU. (in Ukrainian).
6. Poddierohin A.M., Naumova L.Yu. (2013) *Finansova stijkist pidpry'emstv v ekonomitsi Ukrainy* [Financial sustainability of enterprises in the Ukrainian economy]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian).
7. Savytska H.V. (2015) *Ekonomichnyi analiz diialnosti pidpry'emstva* [Economic analysis of the activity of the enterprise]. Kyiv : Znannia. (in Ukrainian).
8. Saukh I.V., Vyhovsky V.H. (2019) Analitychne zabezpechennja ocinky kredytopromozhnosti pozychaljnyka [Analytical provision for credit assessment of the loan]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy], vol. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7210> (accessed 23 September 2019).
9. Tylchynska S.O., Kyrychenko S.O., Alariky S.N. (2018) Finansova stijkist jak skladova ekonomichnoji efektyvnosti pidpry'emstva [Financial stability as a component of the economic efficiency of the enterprise]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy], vol. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6215> (accessed 23 September 2019).
10. Czal-Czalko Yu.S. (2012) *Finansova zvitnist' pidpry'emstva ta yiyi analiz* [he financial statements of the enterprise and its analysis]. Kyiv : CzUL. (in Ukrainian).